

SEAMEO Congress 2021

: การปรับตัวของอุดมศึกษาในยุคดิจิทัล

อ งค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(Southeast Asian Ministers of Education Organization)

ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศไทย ได้จัดประชุม
สมัชชาการศึกษา The SEAMEO Congress 2021 ระหว่างวัน
ที่ 28-29 เมษายน 2564 ภายใต้หัวข้อเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางการ
ศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใน
ยุคดิจิทัล” (Transforming Southeast Asian Education, Science
and Culture in the Digital Age) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้ออกนโยบายด้าน
การศึกษา นักการศึกษา นักวิจัย ภาคีด้านการศึกษา ผู้แทนองค์การ
สหประชาชาติเข้าร่วมงานกว่า 15,000 คน

ศูนย์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าด้วยการอุดมศึกษา
และการพัฒนาของซีเอ็มโอ (SEAMEO Regional Centre for Higher
Education and Development: RIHED) จัดให้ถกแถลงในประเด็น
“การปรับตัวของอุดมศึกษาในยุคดิจิทัล” (Transforming Higher
Education in the Digital Era) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนา
อุดมศึกษาจาก 3 ทวีป ได้แก่ ทวีปเอเชีย ยุโรป และอเมริกา กล่าว
คือ ศาสตราจารย์ เมลินดา เดลา เพนยา บันดาลาเรีย อธิการบดี
มหาวิทยาลัยเปิดของมหาวิทยาลัยแห่งฟิลิปปินส์ และประธาน
อธิการบดีเครือข่ายมหาวิทยาลัยเปิดแห่งเอเชีย รองศาสตราจารย์ สม
พร พุทธิพิทักษ์พล รักษาการรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา
ธิราช ประเทศไทย คุณเฮเลน บัลเดอร์รามา รองผู้อำนวยการ
โครงการความร่วมมือนานาชาติ และศาสตราจารย์ โดมินิก ซัฟเฟิล
ดูนองด์ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โครงการการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายโลก
(Globally Networked Learning) มหาวิทยาลัยยอร์ก แคนาดา คุณซิล
วี บอนนิซอน ผู้เชี่ยวชาญ EURASHE เบลเยียม และ ดร.รันเดล มาร์
ติน ผู้อำนวยการ สภาบริติชโคลัมเบียเพื่อศึกษานานาชาติ (British
Columbia Council for International Education) ประเทศแคนาดา

ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านชี้ให้เห็นว่า การปรับเปลี่ยนในภาค
อุดมศึกษาเป็นเรื่องที่จำเป็นเร่งด่วน เพราะการศึกษาคือสินค้า
สาธารณะ (Public Goods) และสถาบันอุดมศึกษาคือวิสาหกิจเพื่อ
สังคม (Social Enterprise) ที่ต้องตอบสนองต่อความต้องการของ
สังคม

ณ ปัจจุบันสังคมเผชิญกับสถานการณ์วิกฤติที่ทำให้โลกพลิกผัน
(Disruptions) หลายประการ เช่น ภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศ ปัญหาทางการเมืองภายในประเทศในหลายจุดทั่ว
โลก วาระการพัฒนาของโลกที่ทุกฝ่ายมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
และเสมอภาค อาทิ วาระการศึกษาของโลก 2030 (Education
Agenda 2030) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable
Development Goals) กระทั่งต่อการศึกษาโดยตรงเพราะเป็น
ทั้งแหล่งผลิตความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ซึ่งจำเป็นต้อง
มีการบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน
การทำงานที่ดังกล่าวรวมถึงภารกิจสำคัญที่จะต้องเตรียมความพร้อม
ให้แก่ผู้เรียนที่จะต้องออกไปใช้ชีวิตและทำงานในโลกการทำงานแห่ง

เวทีพิจารณา นโยบาย สาธารณะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รมเย็น โกโตยกานนท์
**ผู้อำนวยการศูนย์ภูมิภาคว่าด้วยการอุดมศึกษาและการ
พัฒนา (SEAMEO RIHED)**
อาจารย์สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

อนาคต จึงต้องการการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว

ในขณะที่อุดมศึกษาเผชิญกับภาวะ VUCA คือ V- Volatility
ความผันผวน U-Uncertainty ความไม่แน่นอน C-Complexity
ความซับซ้อนของปัญหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน A-Ambiguity ความ
คลุมเครือไม่ชัดเจนในหนทางแก้ปัญหา ดังนั้น การระบาดของ
ไวรัสโควิด-19 และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร จึงกลายเป็น
ตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เทคโนโลยี
ดิจิทัลเป็นเครื่องมือที่ไม่เพียงทำให้ได้ปรับตัว แต่ต้องเป็นการปรับตัว
ที่ล้มแล้วลุกเร็ว (Resilience)

ในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วพลิกผัน
(Disruptions) เช่น การระบาดของไวรัสโควิด-19 นั้น สถาบัน
อุดมศึกษาต้องปรับตัวโดยมีแผนรองรับเพื่อให้ภารกิจของตนสามารถ
ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง (Continuation Plan) ศาสตราจารย์ บันดาลา
เรีย มองว่า การปรับตัวของอุดมศึกษาต้องมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
เน้นคุณภาพการศึกษา และดำเนินการด้วยการมองสู่นาคต สถาบัน
อุดมศึกษาหลายแห่งเร่งปรับตัวด้วยการเปลี่ยนสื่อกลางในการเรียน
การสอน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยี แต่การปรับเพียงเรื่องสื่อกลาง
การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีไม่ได้เป็นหลักประกันถึงคุณภาพของการ
ศึกษา เพราะอาจจะไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ
การเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ไม่มีการออกแบบการเรียนรู้ที่ดีพอ และ
การประเมินการเรียนรู้ที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังคงต้องเผชิญกับ
ปัญหาท้าทายของการเข้าถึงเทคโนโลยีสำหรับผู้เรียนบางกลุ่ม

ศาสตราจารย์ โดมินิก ซัฟเฟิล ดูนองด์ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ
โครงการการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายโลก (Globally Networked
Learning) มหาวิทยาลัยยอร์ก แคนาดา ได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบ
จากการเรียนรู้ผ่านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีดิจิทัลต่อผู้เรียน
ภาษาฝรั่งเศสในฐานะภาษาที่ 2 ซึ่งพบว่าแม้ผู้เรียนจะสามารถเรียน
รู้เนื้อหา องค์ความรู้ และทักษะทางภาษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลได้
แต่สมรรถนะและความสามารถในการทำงานหรือการประสานความ
ร่วมมือ (Cooperation) ตลอดจนการร่วมสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ (Co-

creation) ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการทำงานเป็นทีมข้ามศาสตร์หรือการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีทักษะที่แตกต่างเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่จะสร้างนวัตกรรมใหม่ที่จะตอบสนองต่อโจทย์ที่ซับซ้อนพัวพันกันของโลกปัจจุบัน

นักวิชาการได้สรุปถึงประโยชน์ของการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและบุคลากรภายใต้กลยุทธ์การสร้างความเป็นนานาชาติว่ามีส่วนทำให้ผู้เข้าโครงการฯ มีทักษะที่จะเรียนรู้และอยู่อาศัยในบริบทสังคมข้ามวัฒนธรรม มีความเห็นอกเห็นใจผู้ที่มีภูมิหลังแตกต่าง มีความเป็นพลเมืองโลก และมีความเป็นนานาชาติ นักวิชาการพบว่าคุณสมบัติเหล่านี้มีผลโดยตรงและเอื้อให้เกิดความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาที่ยากและซับซ้อนของโลกได้ และแม้การระบาดของไวรัสโควิด-19 และมาตรการจำกัดการเดินทางจะทำให้โครงการแลกเปลี่ยนเชิงกายภาพหยุดชะงัก แต่ประสบการณ์ของมหาวิทยาลัยยอร์ก แคนาดา กลับพบว่าการออกแบบการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายมหาวิทยาลัยความร่วมมือในต่างประเทศที่ดี ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวในต่างประเทศที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดชั้นเรียนออนไลน์โดยกำหนดให้ผู้เรียนในแคนาดาทำงานคู่กับผู้เรียนในค่ายผู้ลี้ภัย หรือมีกิจกรรมที่ให้เกิดและทำร่วมกัน ซึ่งถ้าหากเป็นการแลกเปลี่ยนแบบกายภาพในสภาวะปกติแล้ว นักศึกษาแคนาดาจะไม่สามารถเข้าไปในค่ายผู้ลี้ภัยได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่เฉพาะ หมายความว่าแม้การแลกเปลี่ยนที่ถูกมองว่าได้รับผลกระทบโดยตรง ก็สามารถออกแบบให้มีการดำเนินงานที่ส่งผลดีกับผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องและอาจจะมียุทธศาสตร์ที่ดีกว่าได้อีกด้วย

โดยภาพรวม แม้ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดจะเห็นพ้องว่าการปรับเปลี่ยนของอุดมศึกษาด้วยการผนวกรวมเทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ต้องทำ เพราะสามารถส่งเสริมให้การเรียนรู้ขยายไปได้กว้างไกลขึ้น ต้นทุนน้อยลง รวดเร็ว แต่ท้ายที่สุดแล้ว ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้การปรับเปลี่ยนของอุดมศึกษาประสบความสำเร็จเพียงใด ขึ้นอยู่กับผู้บริหารอุดมศึกษาและนโยบายที่ชัดเจน กลไกในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ ผู้เรียนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงบุคลากรทุกคนในสถาบันอุดมศึกษา และประชาชนที่เป็นผู้เรียนตลอดชีวิต ประเด็นสำคัญอีกเรื่องอยู่ที่ผู้ออกแบบการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องทำให้การเรียนรู้มีสมดุลงทั้งองค์ความรู้ ทักษะทางวิชาชีพ โลกทัศน์ต่อโลกที่เห็นประโยชน์ของสังคมส่วนรวมในฐานพลเมืองโลก และทักษะทางสังคมที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีพื้นฐานที่แตกต่าง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) และมีความใคร่รู้ (Inquisitive Mindset) พร้อมทั้งจะเรียนรู้และปรับตัวตลอดชีวิต

กล่าวโดยสรุปคือ สถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลต้องปรับตัวเร็ว (Agile and Flexible) ตอบสนองต่อความจำเป็นของผู้เรียนและสังคม สถาบันอุดมศึกษาควรจะมองเทคโนโลยีดิจิทัลว่าเป็นโอกาสและใช้ในฐานะเครื่องมือของผู้ออกแบบการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงอย่างเสมอภาค ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนและร่วมมือของผู้คนที่มีความแตกต่างเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสังคม.